

EKSAMEN

Emnekode: LUNOR10110 LNOR10111	Emne: Arbeid med litteratur og munnleg opplæring (5-10) Arbeid med litteratur og munnleg opplæring
Dato: 14.12.2015	Eksamenstid: kl. 09.00 til kl. 17.00
Hjelpemidler: Tillatte hjelpemidler er gjeldende læreplan for grunnskolen og ordbok eller ordliste	Faglærere: Camilla Häbler (fagansvarlig) Maja Michelsen Leif Erik Vold
Eksamensoppgaven: Oppgavesettet består av 3 sider inklusiv denne forsiden. Kontroller at oppgaven er komplett før du begynner å besvare spørsmålene. I tillegg kommer vedlegg. Oppgavesettet består av tre oppgavetyper. Kandidaten foretar valg innenfor hver oppgavetype. Del A: Kandidaten svarer på tre av de fem oppgavene. Del B: Kandidaten svarer på to av de tre oppgavene. Del C: Kandidaten svarer på én av de to oppgavene.	
Sensurdato: 11.01.2016 Karakterene er tilgjengelige for studenter på studentweb senest 2 virkedager etter oppgitt sensurfrist. Følg instruksjoner gitt på: www.hiof.no/studentweb	

Eksamen i norsk 101 (15 studiepoeng)
14. desember 2015
8 timer

Målform: bokmål

Tillatte hjelpemidler: LK06, ordbok/ordliste

Del A - Begrepsavklaring

Kandidatene svarer på tre av de fem oppgavene.

Forklar tre av de fem begrepene:

1. Pathos
2. Den doble stemmen
3. Lesestrategi
4. Folkediktning
5. Retorikk

Del B - Kortsvarsoppgaver

Oppgaver som krever mer forklaring

Kandidatene svarer på to av de tre oppgavene.

Oppgave 1:

Presenter romanen *Fisken – rotter i våtdrakt* (1997) av Arne Berggren med vekt på bokens tematikk og personskildringer. På hvilke måter angår boka lesing og lesemotivasjon generelt, og på hvilke måter kan den appellere til gutter spesielt?

Oppgave 2:

Gjør en sammenliknende analyse av Astrid Lindgrens *Bröderna Lejonhjärta* (1973) og Erlend Loes *Kurt koker hodet* (2003) med tanke på personkarakteristikk og personenes utvikling.

Oppgave 3:

Om Henrik Ibsens *Peer Gynt* (1867):

Da Peer møter Bøjgen (mot slutten av Annen handling), stiller Peer samme spørsmål tre ganger: "Hvem er du?/Hvem er *du*?/Hvem *er* du?" Bøjgen svarer det samme hver gang: "Mig selv." Forklar Bøjgens svar og sett forklaringen inn i verkets tematikk.

Del C - Langsvarsoppgaver
Oppgaver som krever et lengre resonnement
Kandidatene svarer på én av de to oppgavene.

Oppgave 1:

Gjør rede for forskjellige temaer i Henrik Ibsens *Peer Gynt* (1867). Vis deretter hvordan disse forskjellige temaene kommer fram i det vedlagte utdraget.

Vedlegg:

Tekstutdrag fra *Peer Gynt*: ”Møtet med den Magre” mot slutten av 5. handling.

Oppgave 2:

Skriv en tolkning av Ingeborg Arvolas roman *Forsiktig glass* (2004). Tolkningen skal inneholde:

- En presentasjon av *Forsiktig glass* der du blant annet gjør rede for fortellerarrangementet i romanen
- En drøfting av eller refleksjon rundt noen av disse tematiske innfallsvinklene:
 - Barndom og oppvekst
 - Savn og kjærlighet
 - Barn og voksen
 - Fellesskap og ensomhet
 - Realisme og fantasi
 - Miljø og oppdragelse

Vedlegg:

Tekstutdrag fra *Forsiktig glass* av Ingeborg Arvola s. 11 – s. 20.

Det vedlagte tekstutdraget fra Arvolas roman brukes som eksempel materiale og inspirasjon, men du bør også trekke inn eksempler fra andre steder i teksten for å utdype synspunktene dine.

Lykke til!

Vedlegg til DEL C, oppgave 1 – utdrag fra 5. handling av Henrik Ibsens *Peer Gynt* – ”Møtet med Den Magre”

*

(En mager Person i høyt oppkiltret Prestekjole og med et Fuglefængernett over Skuldren løber langsefter Bakken.)

PEER GYNT

Hvem der? En Prest med et Fuglegarn!
Hej, hopp! Jeg er Lykkens Kjælebarn!
God Aften, Herr Pastor! Stien er fæl –

DEN MAGRE

Ja visst; men hvad gjør man ikke for en Sjæl?

PEER GYNT

Aha; der er en, som skal himle?

DEN MAGRE

Nej;
jeg haaber, han er paa en anden Vej.

PEER GYNT

Herr Pastor, faar jeg slaa Følge et Stykke?

DEN MAGRE

Rett gjerne; Selskab er efter mit Tykke.

PEER GYNT

Jeg har noget paa Hjerte –

DEN MAGRE

Heraus! Lægg an!

PEER GYNT

De ser her for Dem en skikkelig Mand.
Statens Lov har jeg redeligt holdt;
har aldrig siddet i Jern og Bolt; –
dog, stundom taber man Fodefæste
og snubler –

DEN MAGRE

Ak ja; det hænder de bedste.

PEER GYNT

Se, disse Smaating –

DEN MAGRE

Kun Smaating?

PEER GYNT

Ja;

Synder en gros har jeg holdt mig ifra.

DEN MAGRE

Ja, kjære Mand, lad mig saa i Ro; –
jeg er ikke den, De synes at tro. –
De ser paa mine Fingre? Hvad finder De ved dem?

PEER GYNT

Et mærkelig udvikklet Neglesystem.

DEN MAGRE

Og nu da? De skotter mod Foden ned?

PEER GYNT (*peger*)

Er den Hoven naturlig?

DEN MAGRE

Det smigrer jeg mig med.

PEER GYNT (*letter paa Hatten*)

Jeg skulde svoret paa, De var en Prest;
og saa har jeg den Ære –. Naa, bedst er bedst; –
staar Salsdøren aaben, – sky Kjøkkenvejen;
kan du træffe Kongen, – gaa udenom Lakejen.

DEN MAGRE

Et Haandtrykk! De synes mig fordomsfri.
Naa, kjære; hvad kan jeg saa tjene Dem i?
Ja, De maa ikke bede mig om Magt eller Penge.
Sligt kan jeg ikke skaffe om De vilde mig hænge.
De kan ikke tro, hvilken Flauhed i Forretningen; –
det er gaaet saa rent tillagters med Omsættningen;
ingen Tillgang paa Sjæle; kun i Ny og Næ
en enkelt –

PEER GYNT

Har Slægten saa mærkeligt forbedret sig?

DEN MAGRE

Nej, tvertimod; den har skammelig fornedret sig; –
de fleste kommer i en Støbeske.

PEER GYNT

Naa ja, – den Ske har jeg hørt lidt om;
det var egentlig i den Anledning, jeg kom.

DEN MAGRE

Tal frit!

PEER GYNT

Hvis det ikke var ubeskedent,
saa ønsked jeg gjerne –

DEN MAGRE

Et Tillholdssted? Hvad?

PEER GYNT

De har gjættet min Bøn forinden jeg bad.
Bedriften gaar jo, som De siger, vredent;
og kanske De derfor ikke taer det saa nøje –

DEN MAGRE

Men, kjære –

PEER GYNT

Mine Fordringer er ikke høje.
Nogen Løn er egentlig ingen Nødvendighed;
kun en venlig Omgang efter Sted og Omstændighed –

DEN MAGRE

Varmt Værelse?

PEER GYNT

Ikke *for* varmt; – og helst
Adgang till at gaa igjen frank og frelst, –
Rett till, som man siger, at træde tilbage,
naar der byder sig en Lejlighed till bedre Dage.

DEN MAGRE

Min kjære Ven, det gjør mig sandelig ondt;
men De kan ikke tro, hvilken Mængde Suplikker
af lignende Indhold mig Godtfolk skikker,
naar de skal bort fra sin jordiske Dont.

PEER GYNT

Men naar jeg betænker min forrige Vandel,
saa er jeg en adgangsberettiget Mand –

DEN MAGRE

Det var jo kun Smaating –

PEER GYNT

I en viss Forstand; –
dog, nu kommer jeg ihug, jeg drev Negerhandel –

DEN MAGRE

Der er dem, som drev Handel med Viljer og Sind,

men gjorde det vaaset, og slap altsaa ikke ind.

PEER GYNT

Jeg har skibet nogle Bramafigurer till Kina.

DEN MAGRE

Atter Bedemandsstil! Sligt gjør vi kun Grin af.
Der er Folk, som skiber ud fælere Figurer
i Prækener, i Kunster og i Literaturer, –
de maa dog staa udenfor –

PEER GYNT

Ja, men ved
De hvad, – jeg har gaaet og spillet Profet!

DEN MAGRE

I Udlandet? Humbug! De flestes Seen
ins Blaue slutter i Støbeskeen.
Har De ikke andet at støtte Dem till,
saa kan jeg ikke huse Dem, saa gjerne jeg vil.

PEER GYNT

Jo, hør nu; i Havsnød, – jeg sad paa et Hvælv, –
og der staar jo: den drukknende griber efter Sivet, –
endvidere staar der: man er nærmest sig selv, –
og saa skillte jeg halvvejs en Kokk ved Livet.

DEN MAGRE

Jeg var tillfreds, De en Kokkepige
havde halvvejs skillt ved noget andet tillige.
Hvad er dette her for en Halvvejs-Snakk,
med Respekt at sige? Hvem, mener De, gider
ødsle det dyre Brændsel, i Tider
som disse, paa saadant stemningsløst Rakk?
Ja, bliv ikke vred; Deres Synder gjaldt Skosen;
og undskyld, at jeg taler saa rent ud af Posen. –
Hør, kjæreste Ven, slaa ud den Tand;
og gjør Dem med Støbeske-Tanken fortrolig.
Hvad vandt De, om jeg skaffed Dem Kost og Bolig?
Tænk efter; De er en fornuftig Mand.
Ja, Mindet beholdt De; den Satts er sand; –
men Udsigten over Erindringens Land
blev, baade for Hjerte og for Forstand,
hvad Svensken kalder «bra litet rolig.»
De har intet hverken till at hyle eller smile over;
intet till at juble eller fortvivle over;
intet, som kan gjøre Dem kold eller hed;
bare saadant noget till at ærgre Dem med.

PEER GYNT

Der staar skrevet: det er ikke grejdt at forstaa,
hvor Skoen trykker, naar en ikke har den paa.

DEN MAGRE

Det er sandt; jeg har, – den og den være Lov, –
kun for en umage Støvle Behov.

Men det var heldigt, jeg nævnte Støvler;
det minder mig om, at jeg maa afsted; –
jeg skal hente en Steg, som jeg haaber blir fed;
det er nok ikke værd, jeg staar her og vrøvler –

PEER GYNT

Og turde man spørge, hvad Synde-Foer
har mæsket den Karl?

DEN MAGRE

Saa vidt jeg tror,
har han været sig selv om Natten som om Dagen;
og det er igrunden dog Hovedsagen.

PEER GYNT

Sig selv? Sogner *det* Slags Folk under Dem?

DEN MAGRE

Som det falder sig; Porten staar ialfald paa Klem.
Husk paa, man kan være paa to Slags Vis
sig selv; være Vrangen eller Retten af Kjolen.
De ved, man har nylig fundet paa i Paris
at gjøre Portræter ved Hjælp af Solen.
Enten kan man direkte Billeder give,
eller ogsaa de saakaldt negative.
De sidste faar omvendt Lys og Skygge,
og synes for almindelige Øjne stygge;
men Ligheden hviler dog ogsaa i dem,
og det gjælder ikke andet, end at faa den frem.
Har nu en Sjæl sig fotograferet
i sit Levnets Førstel ad negativ Vej,
saa blir ikke Pladen derfor kasseret, –
man skikker den ganske simpelt till mig.
Jeg taer den da for mig till fortsatt Behandling;
og ved passende Midler sker en Forvandling.
Jeg damper, jeg dypper, jeg brænder, jeg renser,
med Svovl og med lignende Ingredienser,
till Billedet kommer, som Pladen skulde give, –
nemlig det, der kaldes det positive.
Men har man, som De, visket halvt sig ud, –
saa nytter hverken Svovl eller Kali-Lud.

PEER GYNT

Altsaa, till Dem maa man komme som en Ravn,
for at gaa som en Rype? Tør jeg spørge, hvad Navn
staar der under det negative Kontrafej,
som De nu skal føre over paa positiv Vej?

DEN MAGRE

Der staar Peter Gynt.

PEER GYNT

Peter Gynt? Ja saa!

Er Herr Gynt sig selv?

DEN MAGRE

Ja, det bander han paa.

PEER GYNT

Naa; troværdig er han, den samme Herr Peter.

DEN MAGRE

De kjender ham kanske?

PEER GYNT

Aa-ja, som det heder; –
man kjender jo saa mange.

DEN MAGRE

Min Tid er knapp;
hvor saa De ham sidst?

PEER GYNT

Det var nede paa Kap.

DEN MAGRE

Di buona speranza?

PEER GYNT

Ja, men derfra sejler
han nok med det første, hvis ikke jeg fejler.

DEN MAGRE

Saa maa jeg derned paa staaende Fod.
Gid jeg nu bare betids ham fanger!
Det Kapland, det Kapland var mig altid imod; –
der findes nogle slemme Missionærer fra Stavanger.
(*Han farer sydover.*)

PEER GYNT

Den dumme Hund! Der sætter han paa Sprang
med Tungen af Halsen. Jo, Næsen blir lang.
Det var mig en Fryd at narre det Asen.

Slig Karl gjør sig kostbar og spiller Basen!
Han har rigtig noget at gjøre sig bred af!
Haandværket skal han nok ikke bli fed af; –
snart ryger han af Pinden med hele Stasen. –
Hm, jeg sidder heller ikke fast i Sadlen;
jeg er udstødt, kan man sige, af *Selvejer-Adlen*.
(et Stjerneskudd skimtes; han nikker efter det)
Hils fra Peer Gynt, Broer Stjernerap!
Lyse, slukkne og forgaa i et Gab – –
(griber sig sammen som i Angst og gaar dybere ind i Taagerne; stillt en Stund, da skriger han)
Er der ingen, ingen i hele Vrimlen –,
ingen i Afgrunden, ingen i Himlen –!
(kommer frem længere nede, kaster sin Hatt paa Vejen og river sig i Haaret. Efterhaanden falder der Stillhed over ham)
Saa usigelig fattig kan en Sjæl da gaa
tillbage till intet i det taagede graa.
Du dejlige Jord, vær ikke vred,
at jeg tramped dit Græs till ingen Nytte.
Du dejlige Sol, du har sløset med
dine lysende Stænk i en folketom Hytte.
Der sad ingen derinde at varme og stemme; –
Ejeren, siger de, var aldrig hjemme.
Dejlige Sol og dejlige Jord,
I var dumme, at I bar og lyste for min Moer.
Aanden er karrig og Naturen ødsel.
Det er dyrt at bøde med Livet for sin Fødsel. –
Jeg vil oppad, højt, paa den bratteste Tinde;
jeg vil endnu engang se Solen rinde,
stirre mig trætt paa det lovede Land,
se at faa Snedyngen over mig kavet;
de kan skrive derover: «her er *Ingen* begravet;»
og bagefter, – siden –! Lad det gaa, som det kan.

Noen ordforklaringer:

”oppkiltre” = ”løfte opp den nederste kanten av et tøystykke”

”Heraus” (tysk) = ”Ut med det!”

”Salsdør” = ”stuedør”

”Flauhed i Forretningen” = ”forretningen har gått dårlig”

”vredent” = ”med vanskelighet”

”Suplikker” = ”bønnskifter”

”Dont” = ”oppgave”

”Seen ins Blaue” (tysk) = ”å stirre hen i det blå”

”Skosen” = ”spydighet”

”mæske” = ”fete opp”

”Kali-Lud” = en etsende væske

”Kontrafej” (fransk) = ”portrett”

”Di buona Speranza” = (Kapp) det gode Håp

”at varme og stemme” = ”å varme og bringe i stemning

vil være i de voksne

Jeg vil være hos de voksne. Det klør. Det kribler. Jeg vil være hos de voksne, ved de voksne, i de voksne, det kribler nedover ryggen, under tærne, bak tennene, kribler og klør, jeg vil være hos de voksne, men de vil ikke ha meg på fanget eller hengende i hånda. De har andre ting å ta seg til. De sier at jeg kjeder meg, simpelthen kjeder meg og at det ikke er noen grunn til å kjede dem. De snur seg vekk. Jeg vil være hos de voksne, i de voksne, i de voksnes klær. Jeg herjer med skittentøyskurven, jeg forflytter meg til skapene. Jeg ruller meg i genserne deres. Jeg bruker en herreunderbukse som bluse, jeg stikker hodet ned i støvler, jeg vasser i et skjørt, og når jeg ser kåpene som henger så lunt i skapet, vil jeg være i kåpene også. De voksnes kåper. Jeg bruker krakken til å komme meg inn i den ytterste. Jeg trer armer i ermer. Jeg henger i det varme fôret, henger der i all hemmelighet. Så detter jeg ned.

Jeg drar de voksnes ullstrømper opp til lårene og viser meg i stua, men de voksne gjentar seg selv, sier at jeg kjeder meg. De ser ikke de store flate føttene, mine føtter og de voksnes føtter i en ny slags fot – en slappfot, sier jeg, men de voksne er opptatt av noe annet, og jeg trekker meg tilbake med de slappe føttene, trekker dem av meg og trekker gjennom gangen, gjentatte ganger med kløe i tennene, i ryggen, i fingrene, for jeg vil være hos de voksne.

Jeg greier å vippe en sovepose ned av skapet. Jeg ruller den ut og kryper til bunns. Jeg er en ball i mørket. Jeg

blir varm og tung i hodet av den dårlige lufta, søvnig og rolig.

En av de voksne finner soveposen, men ikke meg. Hun ruller oss sammen mens hun mumler om rot. Jeg ligger som et nøste i bunnen av soveposen. Jeg puster gjennom glipen nederst i glidelåsen. Vi blir plassert ved siden av døra. Der ligger vi lenge, veldig lenge, men jeg roper ikke. Jeg har det trangt og godt. Jeg lytter til de voksne som blir selskapelige. Det ringer på døra noen ganger. En stund er det musikk, men den slutter brått. Det gjør ikke de voksne. De holder på i det uendelige. De danser eller deiser inn i veggene. Det er vanskelig å avgjøre fra bunnen av soveposen. Etterhvert mister de bokstaver, og ordene de sier til hverandre blir underlige. De krangler om følsklene sine. Jeg fniser lydløst. En av de voksne romsterer i nærheten. En hånd griper tak i soveposen. Selv ikke når jeg kjenner at jeg blir løftet, roper jeg.

Den voksne bærer med seg både soveposen og meg. Jeg tror vi går ut. Lyden av en dør. Noe som kanskje er høstluft. Jeg tror vi klatrer inn i leketeltet mitt. Jeg syns jeg hører lyden av knappe-åpningen. Den voksne romsterer, faller noen ganger, mumler og snufser litt. Leketeltet sukker i sømmene. Soveposen blir rullet ut. Jeg skifter stilling uten en lyd. Jeg er lysvåken, spent og glad. Jeg skal være i soveposen sammen med den voksne. Jeg smiler i mørket.

Digre føtter legger seg til ro like over hodet mitt. Lenge ligger jeg helt helt stille, mer våken enn jeg noensinne har vært. Stille som et ingenting. Så strekker jeg hånda fram og klipper lett i lilletåa, og jeg hører det forbausede skriket som en stemme i en ropert i et annet land.

argumentasjon

Jeg er så liten, sier jeg tynt. Jeg kan være i en lomme. De voksne ser ikke på meg. De sjekker neglene sine, retter på håret. Jeg kan brettes sammen, foreslår jeg, ligge i bunnen av veska. Jeg peker. Jeg er for liten til å være i veien, forklarer jeg. De voksne ser på hverandre. Gi deg, sier en av dem med en merkelig munter stemme. Jeg gir meg ikke, sier jeg fast, og ser ned på føttene mine. De tramper ikke i gulvet. Tærne krøller seg i stripete sokker jeg ikke kan huske å ha sett før. Dere kan ta meg med og henge meg fra dere på en knagg, mumler jeg. Du kommer til å kjede deg, mener de voksne. Jeg står ved siden av dem. Jeg vil fortelle om små mennesker som ikke er i veien. Istedenfor fosser tårene nedover kinnene. Munnen er vrang. Den nekter. Det finnes ingen ord som kan forklare de store om det små. Munnen biter tennene sammen. Faen heller, sier de voksne til hverandre når de oppdager tårene. Jeg blir deres grå hår, til å nappe ut og skylle ned i doskåla. Jeg blir ikke mindre, men større. Jeg fyller hele gangen. Jeg er skyggene under de voksnes øyne idet de gløtter på meg og ser bort. De kommer til å grave meg ned i en grøftkant som en død spurv med uryddige fjær. Tårene flommer stadig forbi den lukkede munnen. Tennene biter hverandre. Alt blir feil når tårene jager vekk ordene mine. Det vet jeg godt. Jeg har tapt. Så får du vel komme da, sier de voksne til meg og hverandre. Jeg er en stein som stjeler gleden ut av stemmene deres. En stor stein, et grått hår. Kommer du? spør de mørkt. Jeg rister voldsomt på hodet. Tårene drysser ut i lufta. Jeg gnir dem utover fjeset. Kinnene brenner. Jeg vil si nei, men straks munnen tvinger seg opp, er det et hulk som presser seg ut. Det blir flere hulk. Jeg står i gangen og hikster av gråt. Jeg har tapt. Jeg kan ikke bli med de voksne, ikke på denne måten. Jeg rister på hodet, rister til det suser i ørene. Vil du heller være her, spør de voksne,

og en av dem setter seg på huk. Jeg nikker ulykkelig. En boble av snørr blåser seg opp, buer seg ut av det ene nescoboret mitt. Såda, sier de voksne. Stemmene deres er lettet. De klemmer meg etter tur. To sjokolader blir trykket inn i hendene mine. Tårene klasker mot gulvet. Vi er tilbake før du vet ordet av det, sier de og forsvinner. Jeg nikker tappert. Føttene mine vil ikke røre seg. De venter på at stripene skal forsvinne fra sokkene. Jeg ser på den lukkede døra. Jeg vet at jeg aldri kommer til å se dem igjen.

vrengte paraplyer

Inne er det de voksne som bestemmer. De stapper meg ned i en utedress og dytter meg ut døra. Ute er det vinden som bestemmer. Jeg sitter i søla og strever med den røde plastspaden. Så tar vinden den ifra meg. Spaden seiler i vindkastene og forsvinner. Jeg følger etter. Vinden har sendt spaden til bunnen av grøfta. Jeg liker ikke den grøfta. En gang klatret jeg ned, og kom meg ikke opp igjen. Jeg måtte være i grøfta til det ble leggetid. Da åpnet de voksne døra og ropte. Jeg svarte dystert fra den sølete grøftebunnen. Spaden ligger stille og ser opp på meg. De voksne er inne. De spiller høy musikk. Vinden napper i hetta på utedressen. Det er vinden som bestemmer. Jeg ligger på rygg ved siden av grøfta og lytter til den. Hvuuuui, hvuuui. Vusj, vusj.

Jeg går langs grøftekantene på jakt etter et bedre sted å klatre ned. I bunnen flagrer vinden langs overflata til sølevannet. Det fins ingen trygge steder å klatre ned. Jeg er våt i baken. Bortenfor svingen får jeg øye på en paraply. Den ligger vrengt, halvveis nede i sølevannet. En av spilelene er brukket, og stikker ut i en unaturlig stilling. Vin-

den flaprer med det løsnede paraplyhåret. Jeg vinker forsiktig.

Noen paraplyer må reddes. Det vet jeg. Alt blir litt bedre når jeg vet at jeg må ned i grøfta. Må man så må man. Jeg leter etter et klatrested, mer bestemt nå. I fotsporene mine pipler det fram sølevann. Jeg aker ned en gjørmete grøfteside, havner nesten på hodet i søla, klasker tilbake mot paraplyen og spaden. Frrrr, frrrr, sier paraplyen. Frrrr. Den fryser. Huff som du ser ut, sier jeg. Det drypper alle veier når jeg løfter den. Votten blir gjennomvåt mens jeg plasker videre. Spaden er nesten umulig å finne. Den er i ferd med å bli slukt av et gjørmemonster. Plutselig kjenner jeg monstret åle seg forbi under sølevannet. Jeg hyler, napper til meg spaden og stikker vilt med den lealause paraplyen. Vannet blir stille igjen.

Jeg ser opp. Grøftekantene er enda brattere enn jeg husker dem, bratte og glatte. Øverst henger himmelen. Den holder på å gjøre seg mørkegrå. Det drypper av vottene. Jeg dytter spaden ned i en lomme og risser inn en sol i gjørma med paraplyspissen. Jeg tror jeg sitter fast, men så lenge jeg ikke forsøker å komme meg opp, er det ikke helt sikkert. Kanskje jeg bare vil være nede i grøfta? Et tungt, taust regn treffer meg i hodet. Jeg er gjennomvåt når jeg forstår at jeg kan gå tilbake til stedet der jeg akte ned.

Jeg labber inn på badet og vrenger av meg de søkkvåte klærne. Paraplyen skriker når jeg dytter den ned i badekaret. Jeg vasker den med flass-sjampo og lunkent vann. Det liker den, legger seg på rygg, og sprer armer og bein. De voksne er innom og tisser bak ryggen min. De henger langsomt opp dressen. De lar vottene henge i lufta før de slipper dem tilbake ned på gulvet. Jeg er glad de ikke spør hva jeg driver med. Jeg redder en paraply. Det skal være en overraskelse.

Den rene paraplyen vrer jeg tilbake til seg selv. Jeg tørker den med min egen håndduk. Nå er det bare den brukte spilen som gjør vondt. Jeg finner teip i en skuff. Jeg teiper spilen, men det er umulig å få paraplystoffet til å sitte fast. Det lille hullet er revnet. Det gjør ikke noe, sier jeg til paraplyen. Jeg tar den med til de voksne. Jeg har funnet en fin paraply, sier jeg. De voksne har ikke lyst til å høre. De er fjerne. Jeg må skru ned musikken og skru opp stemmen. Se på den fine paraplyen jeg har funnet! sier jeg og snurrer den i luften. En av de voksne ser i min retning. Den er ødelagt, sier hun likegyldig. Ødelagte paraplyer kan ikke brukes til noe som helst. Gå og skift strømpebukse. Musikken blir skrudd opp og overdøver resten av ordene. Jeg plasserer paraplyen i skapet sammen med de andre. Den blir ikke akkurat ønsket velkommen.

Dagen etter stikker paraplyen opp av søppelkassa. Jeg er på vei bort for å redde den, men skrittene stanser. Lydløst snur jeg og sniker meg inn. Paraplyen hørte meg likevel. Resten av dagen ser den på meg gjennom husveggene. Den venter. Kommer du snart, hvisker den, kommer du? Neste dag venter den også. Jeg spør de voksne om ødelagte paraplyer ikke kan brukes til noe som helst. De kan ikke brukes til noe som helst, svarer de voksne. Paraplyen gråter om nettene. Jeg ligger i senga og lytter. Når søppelbilen endelig kommer, står jeg på trappa med tørre øyne og gråtende kropp.

telefon

Telefonen ringer. Den roper i gangen. En av de voksne har fått det travelt med å svare. Hun vil ta alle telefoner. Hun slipper hva som helst når ringelyden hylr i den halvmørke

gangen. Hun snakker med ryggen til, og jeg skjærer små mønstre inn i dørstokken med neglene. Hun snakker lavt og rufser seg i håret. Når hun får øye på meg, smiler hun litt og later som om alt er i orden. Jeg vet bedre. Jeg slipper henne ikke med blikket. Jeg lytter til den lyse, glade mumlingen. Magen min blir liten og hard. Jeg lager prompelyder mot armhuden. Jeg kan ikke, sier hun i telefonen mens øynene måler meg fra hode til fot og opp igjen. Det er vel umulig, sier hun med en stemme som smiler. Nei, sier hun, men hun ler lavt og vender ansiktet tilbake mot veggen. Jeg går fram og griper den ledige hånda. Jeg gnir armen min mot skjorta hennes. Jeg lager ringelyder. Hun sier til telefonen at hun må gå.

Noen samtaler skjer om nettene. Da sitter hun på gulvet og drikker vin av en blå kaffekopp. Røyken skjuler ansiktet hennes. Likevel ser jeg at det forandrer seg. Smilet blir mutt, og jeg nikker vitende. Telefonen klenger. Den ringer og ringer. Den krøller ledningen rundt føttene hennes. De voksne liker ikke ting som klenger. Magen min knytter seg ut av knuten. En natt klasker den voksne røret på plass og legger seg. Røyken blir liggende og ose for seg selv. Jeg tasser bort og ser på røykspiralen. Når telefonen ringer, venter jeg på at den voksne skal komme tilbake, men det gjør hun ikke. Ingen kommer. Jeg ser på telefonen. Jeg løfter av røret. Jeg lytter. I den andre enden er det også noen som lytter. Vi puster. Håret reiser seg på armene mine. Det klør i rumpa. Etter en stund sier det klikk, og jeg legger røret på plass.

Det blir en vane å ta telefonen. Jeg lytter til noen som lytter. Vi sier aldri noe. Når de voksne passerer, rekker jeg røret til dem, men de rister på hodet. De har alltid noe annet å gjøre. Jeg lytter og puster, tenker på neser og snørr og vind. Jeg legger aldri på før jeg hører det lille klikket.

Ved middagsbordet plukker jeg til meg riskorn med fingrene. De voksne spør hvem jeg snakker med i telefonen. Riskornene kan klemmes flate mellom fingertuppene. De ligner stearin. Jeg snakker med tausheten, sier jeg. De voksne ler begeistret. Hva sier du til tausheten, spør de. Det er en samtale uten ord, forklarer jeg, og de voksne klapper i bordet av latter. Jeg ler, jeg også, og spiser enda et riskorn.

De bytter på å ta telefonen. Hver gang jeg går gjennom gangen, sitter en av de voksne på gulvet og lytter til telefonrøret. De smiler til meg, tar et trekk av sigaretten og røyksignaler samler seg under taket og blander seg sammen. Jeg finner den voksne som begynte det hele. Hun filer neglene med triste øyne. Hvorfor begynte du å snakke med tausheten, spør jeg. Hun vender de blanke øynene mot meg og blunker så sakte at jeg nesten tror hun sovner. Tausheten spurte om jeg ville gå fra dere alle for å komme til ham, sier hun lavt. Jeg forsøker å smile, men munnen er merkelig og magen vil gjemme seg vekk. Det var nok noen andre, sier jeg kjekt. Tausheten snakker ikke.

melketenner

De voksne har gitt meg juice. Hele mitt liv har jeg drukket juice. Diet gjorde hun ikke, og morsmelkerstatning var det plent umulig å få i henne, sier de voksne til tannlegen. Jeg er ikke dum. De skylder på meg. Jeg peker på dem, men de pakker vekk fingrene mine, skyver meg over på rygg, og den hvitkledde tannlegen dukker ned i den gapende munnen min, skraper på tennene. Litt geitemelk og ellers – juice, sier de voksne til hverandre. Juice! De slår ut med armene, ler høyt og fingerer med en lighter. Tannlegens svar er to

råtnetenner. Jeg forsøker å åle meg ut av den tilbakelente stolen. Over hodet mitt henger apparatene. Hender presser meg tilbake. Hadde ingen anelse, sier de voksne. Pensling, sier tannlegen. Pensling, spør de voksne. Jeg ligger i stolen. Fingrene mine blir våte og kalde. Huden min er en ballong fylt med vann. I vinduskarmen krabber et lite dyr, vil vekk fra instrumentene, men vinduet er lukket.

Etterpå får jeg to gaver. En gave fordi alle barn får gave hos tannlegen. En ekstra gave fordi jeg besvimte, sier tannlegen. Jeg blir hoppende glad, tar i hånda og spør om han er kledd i hvitt fordi han er en engel.

Når vi går bortover gatene besvimer jeg noen ganger til. Første gang løfter de voksne meg med varme armer, og jeg presser den kalde nesa mot halshuden deres. Neste gang haler de meg opp i stående og koster snøkornene hardt av rumpa mi. Til slutt gjør de ingenting. De er langt framfor meg når jeg løfter det besvimte hodet mitt opp fra bakken.

Den kvelden oppdager jeg at to fortenner er svarte istedenfor hvite. Hylet mitt får til svar at tennene er penslet, beskyttet inntil de faller ut og nye tenner vokser fram. Jeg begynner å rikke og rugge på de svarte tennene. Så fort en voksen ser en annen vei, griper fingrene mine tak og rugger.

Jeg rugger så mye at det alltid er en voksen som stopper meg. De smører inn fingrene mine med en sleip blanding som lukter oppkast. Det tar lang tid å slikke den vekk. Jeg sitter under trappa eller bak kofferten og slikker og rugger og rikker helt til de svarte tennene mine løsner uten en lyd.

De nye tennene måler jeg både morgen og kveld. Jeg står lange timer foran speilet, til en av de voksne griper tak i skuldrene mine og skyver meg bort til lekene. Jeg spiser most potet med såvidt synlige tenner. Når snøen dynger seg på hver side av oppkjørselen, har jeg nye hvite tenner i munnen. Smilet haler og drar i kinnmusklene. En kveld får fingrene sitt eget liv. Nedenunder bråker de voksne, spiller musikk og

skraller av latter. Jeg ligger under dyna mens fingrene kravler opp til munnen, sprer leppene, og går tilbake til ruggingen. Kosedyrene rister på hodene, snøflakene klasker mot vindusruta, de voksne får huset til å riste og jeg rugger til jeg sovner.

På nyttårsaften sitter jeg med de to nye tennene i en godt sammenknepet hånd. Jeg sier ikke godt nytt år enda jeg er våken når klokka slår tolv. Jeg tier tannløst. En mann rekker meg en rakett som er høyere enn meg, og jeg tar storøyd imot. Ikke inne, ikke inne, hylar flere andre. Jeg holder raketten og han tenner lunta. Så ser jeg tennene mine. De ligger foran meg på gulvet. Jeg slapp dem for å ta imot raketten, og nå slipper jeg raketten sekundet før den går av. Den freser mot kjøkkenvinduet mens jeg plukker opp tennene.

Jeg får mine første løstenner dagen før vi flytter fra leiligheten med det knuste kjøkkenvinduet. Vi er vandaler. Jeg tror mannen sier vanndammer og ikke vandaler, og jeg lurar på hvorfor. Jeg står i hjørnet av gangen og grubler inntil en av de voksne fersker meg med fingrene rundt enda en tann. Vi er ikke vanndammer, sier jeg. De voksne svarer med å surre armen min fast til hempene på buksa. Jeg kryper takknemlig sammen i et dongerifang når bilen skyter fart over en bro. Du er bastet og bundet som verdifull last, sier de voksne. På dæsjbordet skramler tennene mine når bilhjulet treffer en hump.